Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR* in *Unicode* project, http://www.unicode.org/udhr.

ЦІыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу къэрал зэгохьэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыГагъэм къыщаштагъ 217 A (III) зиномер унашъомкГэ.

ЦІыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсаль

Дунэепстэу Къэрал Зэгохьэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егьэІу;

Дунэепстэу цІыфыгьэм къыхиубытэрэ хэтрэ зы цІыфи зэгохьэныгьи;

мы джэпсальэр сыдигьуи янэгу кlагьэтызэ, мыш къыщыхэщырэ цlыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгьэхэмрэ янэlэ зэрэтырагьэтырэм, фашlырэ льытэныгьэм егъэджэныгьэ-гъэсэныгьэ гьогукlэ зырагьэужьынэу;

хэгъэгу кloңlxэми дунэепстэуми кlo кьэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхьэнэээ мы зэгохьэныгъэм хэт къэралхэм ежьымэ ялъэнкъхэри, яунашъо кlaгъэтырэ нэмыкlрэ къэралмэ ялъэнкъхэри къызэкlиубытэу, дунэенстэум и тэдэрэ чlaпlи мы цlыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ къыщащтэным, лъэшэу щызэрагъэкlоным, щагъэцэкlэным фэкъудыинхэу,

арди едефеке имехажиеат, имехажиеатуаж фыДи усалыахсалефь мехешьуатиеф фыДи

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсальэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхьэфитэу, яльытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэк!э зэфэдэу къалъфы. Акъылрэ зэхэш!ык! гъуазэрэ я!эшъы, зыр зым зэкьош зэхаш!э азфагу дэльэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхьэпэнэу, зыщыщ расэм, ыштьо, бзылъфыгъэ-хъулъфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІзу иІэм, лъэшкъзу е цІыф купэу къызыхэкІыгъэм, мылъкоу иІэм, къызыщалъфыгъэм емылъытыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкlэу, къэрал шъхьэфити, нэмыкlым иунашъо кlэти, зышъхьэфитыжьныгъэ (автономие) зимыlи, нэмыкlрэу зы шъхьэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къэралым ицlыфэу щытми хэтрэ цlыфи зэхэдзыныгъэ фашlы хъущтэн зыщыщ къэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къэралхэм азфагу щыриlэ статусым къыхэкlэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхьэфитыныр, щынэгьончъагьэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылlэу плъытэ е пщlылlыпlэ ибгъэты хъущтэп, сыд фэдэ шlыкlэуи пщылlыгьэр, пщылl щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти льэшыгьэ епхьэл!э хьущтэп, жьалымыгьэк!э, ц!ыфыгьэм кьемызэгьэу е инапэ зыгьэульиин фэдэк!э удэзек!о, ащ фэдэ тазыр тепльхьэ хьущтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм инашъхьэ щызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхьэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сыд фэдэуи атегъэгушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иI хабзэ шъхьэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажьэ имыІэу аубыти, агьэтІыси, егьэзыгьэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъущтэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылъхэмрэ аухэсы ыкlи ежьым зы лажьэ къытыралъхьэ зыхъукlэ зыми шІомылІыкlэу, зыми иунашъо кlэмытэу, зыми имытелъхьэу щыт ухыякlо шъхьэфит псэфитыр зэфагъэкlэ ыкlи нафэу нІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

- 1. Зы лажьэ/ш!энхъэджагъэ зытыралъхьэрэ хэтрэ ц!ыфи зиухыижьыным нае зыфэныкъощт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм ик!эухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэк!э хыеу къальытэ, мыхыяшъо къырапльырэн.
- 2. Хэти агъэкъуанчэ хъущтэп, зешlэ лъэхъаным къэрал хабзэкlэ е дунэепстэу хабзэкlэ шlэпхъэджагъэу амылъытэщтыгъэ зы Іоф зэришlагъэм е ышlапхъэу къащыхъу горэ зэримышlагъэм къыхэкlыкlэ. Хэти шlэпхъэджагъэ зешlэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахьыбэ тыралъхъэ хъущтэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шъхьэусыгъончъэу зыри къыхэІэбэ хъущтэп, инапэ, ыцІэ къеГусэ хъущтэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэІэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэрали ичІыналъэ шъхьэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.
- 2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежьы икъэрали ахэтэу тэдэрэ къэрали икощыкІынуу ыкІи икІэрыкІэу къыгъэзэжьынэу.

14-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жьалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ыштьхьэ ригъэзынэу, штьхьэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэштьхьэпэнэу.
- 2. Ау иштышкъапПэкТэ политичнэу щымыт шГэнхъэджагъэхэм е дунэенстэу къэрал зэгохьэныгъэм имурад, ибзынхъэхэм къемызэгърэ ГофиПашъохэм къахэкТырэ дэоданшъэхэмкТэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхьэнэ хъущтэн.

15-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.
- 2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхьэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъущтэп.

16-нэрэ пычыгъу

- 1. Зыныбжь икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъулъфыгъи фитыныгъэ иI къызыхэкІыгъэ лъэшкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым къыхэкІэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.
- 2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхьыгъэ зэзэгъныгъэр (нэчыхьэр), зэрэщэщт-зэдэкІощтхэм ежьмэ я шъхьэфитыныгъэ шъышкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.
- 3. Унагъуэр, цІыфыбэ-льэпкь псэукІэм и льэбжьэ шъхьаІэшьы, ар цІыф жьугьэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежьым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхьэгъоу мылъку зригъэІэнэу.
- 2. Хэтрэ цІыфи шъхьэусыгьончьэу имыльку къыІыпхы е хэбгьэны хъущтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм къызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхьафэlорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрыльэгьоу аригъэшІэн, ыгъэзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгьэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кьыІотэнэу. Мы фитыныгьэм кьыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми къымыгьэгумэкІынэу, къэралыгьо гъунапкьэхэм ямыльытыгьэу шІэныгьэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гьогукІи къыльыхьон, къыгьотын, зыІэрыгьэхьэн фитыныгьэри.

20-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэти фитыныгъэ иНэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхьэнэу.
- 2. Хэти зы хасэ хэхьэнэу ебгъэзы хъущтэп.

21-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІзу ежьым е фитэу къыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхьэнэу, ахэлэжьэнэу.
- 2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икъэрали цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхьэпэнэу.
- 3. Хьыкумэт Іэшъхьэтетныгъэм ильабжьэр къэралым и цІыф жъугъэм ишІонгъоныгъ ары. А шІонгъоныгъэр къэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІонгъоныгъэхэр шъхьэфит-псэфитэу къызэрэгъэльэгъошъущт нэмыкІрэ

шІыкІэхэу, зыныбжь икъугъэ цІыф пстэуми афызэโухыгъэу, яГэГэтхэми зэфэдэ кГуачГэ яГэу, пГэлъэ гъэнэфагъэкГэ къытырагъэзэжьырэхэмкГэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жьутъэм зэрэщыщым ельытыгъэу хэтрэ цІыфи социалнэ къзухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кІуачІэкІэ е къэралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкіи хэтрэ къэрали ежьым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ яльытыгъэу хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицІыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужьын ылъэкІыщт экономикэ, социалнэ ыкіи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкъощт амалхэр рагъэгьотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ лэжьэнэу, фитэу иІоф къыхихынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжьэнэу ыкІи Іофынчъагъэм къыщаухъумэнэу.
- 2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ къыратынэу.
- 3. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иI ежьыри иунагъуи цІыфым фэшъошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышъунэу щыт сыд Фэдэр социалнэ къзухъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къезытын зылъэкІынэу зы лэжьэнкІэ фэшІу къыІэрыхьэнэу.
- 4. Хэтрэ цІыфи фитыныгьэ иІ ежьы ишІуагьэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагьэм хэхьэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжьэгъу пІалъэ цІыф фэшъуашэ шапхъэм итэу къыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжьапкІи къыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежьыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лІыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жьыгъэ ыкІи ежьым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ къахэкІэу амалынчъагъэ, тхьэмыкІагъэ къылъысэу щытмэ къаухъумэнэу.
- 2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу къык!элъыплъынхэу, къыдэ!эпы!энхэу. Зэрэщэгъэ зэл!-зэшъуз ибынэуи зэмышъхьэгъусэмэ къалъфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшъхьапэ.

26-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэтрэ цІыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэу щытын фае ежьым исэнауш (талант) ельытыгъэу.
- 2. Гъэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэштьуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьа1эхэмрэ афашІырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгушІун фае расэ пстэуми, льэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулъытэ, зэгурыІо, зэфэшІуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэльынэу ыкІи мамырныгъэр къыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгохьэныгъэм ригъэкІокІырэ льэжьыгъэм зыригъэужьэу щытын фае.
- 3. Сабиймэ арагъэгъотыщт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цІыф жъугъэ шІэнхабзэ псэукІэм фитэу хэхьэнэу, хэлэжьэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхьэпэнэу, шІэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжьэнэу ыкІи ар зыфигъэшъхьэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иІ ежьым къыгъэшІыгъэ шІэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшІагъэхэм мылъкоу, пкІэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакІорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

- 1. Хэти ежьы ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжьын фаеу пшгъэрылъхэр иІэх.
- 2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэштъхьапэ ыкlи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукlэ, нэмыкlми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшlыгъэн ыкlи демократичэскэ цlыф жъугъэм зэдыриlэ шэнхабзэр (этикэр), цlыф жъугъэ гъэпсыкlэр, щыlакlэр егъэшlокlоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшlэу къэрал хабзэкlэ агъэнэфагъэ гъунапкьэмэ япхыгъэу щытыщт.
- 3. Сыдэущтэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгьэшъхьэпэ, зепхьэ хъущтэн Дунэепстэу Къэрал Зэгохьагьэм и гурылъ-гурышГэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшГуекГоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсальэм къыхиубытэрэ зы хэбээ гъэуцугъи зыгурыбгъаlo хъущтэп мыщ къыщиlотыкlыгъэ хэбээ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыlэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэрали, купи, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.